

Sygn. akt III AUa 727/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 sierpnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Beata Michalska (spr.)

Sędziowie: SSA Jolanta Wolska

SSA Anna Szczepaniak-Cicha

Protokolant: stażysta Weronika Skalska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 lipca 2015 r. w Ł.

sprawy **M. P.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.**

o emeryturę

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 18 lutego 2015 r. sygn. akt VIII U 2378/14

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 727/15

UZASADNIENIE

M. P. w dniu 24 czerwca 2014r. odwołał się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. z 26 maja 2014 r. odmawiającej przyznania mu prawa do emerytury w oparciu o art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t.: Dz.U. z 2015r., poz.748) . Ubezpieczony wniósł o zmianę zaskarżonej decyzji i przyznanie mu spornego świadczenia. Wniósł o zaliczenie do pracy w szczególnych warunkach okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej od 1 stycznia 1975r. do 15 kwietnia 1976r. W dniu 4 lutego 2015 r. ubezpieczony wniósł nadto o zaliczenie do ogólnego stażu pracy okresu pracy w gospodarstwie rolnym od 21 czerwca do 31 sierpnia 1972 r.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Wskazał, że wnioskodawca nie udowodnił wymaganego prawem okresu składkowego i nieskładkowego co najmniej 25 lat (wykazał 24 lata, 9 miesięcy i 29 dni) oraz 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (tylko 14 lat, 3 miesiące i 26 dni), liczonych na 1 stycznia 1999r.

Sąd Okręgowy w Łodzi wyrokiem z 18 lutego 2015r., w sprawie VIII U 2378/14, zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury od 1 maja 2014r.

Rozstrzygnięcie zapadło po następujących ustaleniach faktycznych i prawnych:

M. P., ur. (...), w okresie wakacji letnich w 1972 r., tj. od 21 czerwca 1972 r. do końca sierpnia 1972 r. pracował w gospodarstwie rolnym (...). Wnioskodawca był wtedy uczniem czwartej klasy Technikum Melioracji Wodnej i zamieszkiwał w G. z rodzicami i siostrą. Rodzice wnioskodawcy znali się z właścicielką gospodarstwa. Jak ustalił Sąd Okręgowy, J. i K. O. byli współwłaścicielami gospodarstwa rolnego o pow. 4,94 ha położonego w miejscowości P. w gm. B.. G. i P. były od siebie oddalone o około 17 km. Wymienieni utrzymywali się tylko z gospodarstwa rolnego. J. O. (1) miał 62 lata i nie mógł pracować w gospodarstwie ze względu na zły stan zdrowia, miał problemy z chodzeniem, kulał. Prace polowe wykonywał syn J., który był rówieśnikiem wnioskodawcy i uczęszczał do Technikum w B.. Wnioskodawca podjął pracę w okresie wakacji, w tym czasie stale zamieszkiwał w gospodarstwie. Wg ustaleń Sądu Okręgowego, w gospodarstwie hodowano krowy, drób oraz konia. Wnioskodawca pomagał przy żniwach, zajmował się robieniem snopków, ich wiązaniem, wyganiał krowy na pastwisko, wykonywał też szereg innych czynności w obejściu. Świadczył pracę w wymiarze ponad 4 godzin dziennie.

Jak ustalił Sąd pierwszej instancji, w okresie od 12.07.1973 r. do 31.08.1989 r. wnioskodawca był zatrudniony na umowę o pracę w firmie (...) S.A. i w tym okresie: od 12.07.1973 r. do 30.11.1973 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy świadczył pracę w szczególnych warunkach przy budowie rurociągów w głębokich wykopach jako robotnik budowlany wymienionym w wykazie A dziale V poz. 1 pkt. 8 oraz od 03.05.1976 r. do 31.07.1989 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy świadczył pracę w szczególnych warunkach przy nadzorze robót ziemnych i odwodnieniowych w głębokich wykopach jako majster (dozór inżyniersko - techniczny) wymienionym w wykazie A dziale XIV poz. 24 stanowiących załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 roku w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach pracy podległych (...), na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę oraz do wzrostu emerytury lub renty. Od 24.04.1974 r. do 15.04.1976 r. wnioskodawca odbywał zasadniczą służbę wojskową. Po zakończeniu służby podjął zatrudnienie 3 maja 1976 r., to jest w ciągu 30 dni od zwolnienia z wojska i ponownie wykonywał obowiązki majstra budowy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy do 31.07.1989 r.

Decyzją z 30 kwietnia 2014 r. ZUS odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury wobec nieudowodnienia stażu pracy w szczególnych warunkach w ilości 15 lat oraz ogólnego stażu składkowego i nieskładkowego w ilości 25 lat. W dniu 14 maja 2014 r. ubezpieczony złożył ponowny wniosek o świadczenie. Kolejną decyzją z 26 maja 2014 r. Zakład odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury, powołując się na te same okoliczności.

Sąd Okręgowy ustalił powyższy stan faktyczny na podstawie zeznań wnioskodawcy uznanych za logiczne, spójne w zakresie istotnych okoliczności sprawy oraz w świetle całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, w tym przede wszystkim dokumentu zawierającego oświadczenie K. O., właścicielki gospodarstwa rolnego. Z oświadczenia tego wynika, że w spornym okresie wakacji letnich ubezpieczony zamieszkiwał i świadczył pracę w tym gospodarstwie rolnym. ZUS nie przedstawił w toku procesu żadnych dowodów na poparcie swoich twierdzeń oraz nie podważył skutecznie załączonych dokumentów, a także zeznań wnioskodawcy.

Sąd oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków: K. O. i W. K. (1) na okoliczność pracy wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym z uwagi na to, że przeprowadzenie tego dowodu przez złożenie osobistych zeznań w miejscu zamieszkania (świadkowie w wieku ponad 90 lat ze złym stanem zdrowia) nie wpłynęłoby w sposób istotny na rozstrzygnięcie w sprawie.

W uzasadnieniu stanu prawnego powołano art. 184 ust. 1 ustawy o e.r.f.u.s., zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy tj. w dniu 1 stycznia 1999 r. osiągnęli: okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn oraz, okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27. Nadto zacytowano § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 z późn. zm), że za okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury, zwany dalej „wymaganym okresem zatrudniania” uważa się okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn,

liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi do okresów zatrudnienia. Pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn; ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Okręgowy podkreślił, że niespornie wnioskodawca spełnia przesłanki ustawowe co do wieku oraz nieprzystąpienia do Otwartego Funduszu Emerytalnego.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o e.r.f.u.s. przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56 ustawy, jak okresy składkowe: okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki, przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia, przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

Ubezpieczony wykazał własnymi zeznaniami popartymi oświadczeniem i zeznaniem właścicielki gospodarstwa rolnego (...), że świadczył pracę w jej gospodarstwie rolnym w okresie wakacji letnich od 21.06. do 31.08.1972 r. W gospodarstwie hodowano krowy, drób oraz konia. Wnioskodawca pracował w okresie żniw, wykonywał zarówno prace polowe, jak i w obejściu i w rezultacie w spornym okresie pracował nie mniej niż cztery godziny dziennie. Zamieszkiwał na terenie gospodarstwa i świadczył pracę w zamian za utrzymanie. W ocenie Sądu pierwszej instancji, trudno różnicować sytuację domownika rolnika (syna właścicieli gospodarstwa - (...)) i wnioskodawcy, którzy przez całe wakacje pracowali w gospodarstwie a tylko synowi rolnika zostałyby zaliczony ten okres do stażu pracy, jedynie dlatego, że jest członkiem rodziny rolnika. Przyjęty na okres wakacji do pracy w gospodarstwie rolnym w zamian za utrzymanie wykonywał prace rolnicze nie na zasadzie „pomocnika”, ale jako pracujący domownik. Uwzględniając sporny okres pracy w gospodarstwie rolnym przyjęto, że ubezpieczony udowodnił wymagany 25-letni staż pracy.

W ocenie Sądu wnioskodawca spełnia również warunek co do posiadania 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Bezspornym jest fakt, że w okresach 12.07.1973 r. do 31.08.1989 r. oraz od 3.05.1976 r. do 31.07.1989 r. w firmie (...) - 6 S.A. ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy świadczył pracę wymienioną w wykazie A, dziale V, poz. 1 pkt. 8 oraz w dziale XIV poz. 24 stanowiących załącznik nr 1 do cyt. zarządzenia nr 9 (...).

Organ rentowy uznał też okres odbywania służby wojskowej w firmie (...) S.A. od 24.04. do 31.12.1974 r. Natomiast powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16.10.2013 r., sygn. akt II UK 293/13, nie uwzględnił „jako pracy w warunkach szczególnych, okresu odbywania służby wojskowej po 1.01.1975 r. Zdaniem Sądu Okręgowego, powyższe stanowisko Zakładu jest błędne w świetle wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2014 r. wydanego w sprawie II UK 293/13, opubl. LEX nr 144189. W ocenie Sądu Okręgowego, w niniejszej sprawie okres odbywania przez wnioskodawcę służby wojskowej w czasie trwania stosunku pracy w szczególnych warunkach od 01.01.1975 r. do 15.04.1976 r., w oparciu o regulację zawartą w art. 106 i 108 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w jej brzmieniu od dnia 1 stycznia 1975 r., podlega wliczeniu do niespornego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach. Uwzględniając cały okres zasadniczej służby wojskowej, Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawca wykazał co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Ponieważ ubezpieczony 14 maja 2014 r. złożył ponowny wniosek o świadczenie emerytalne, urodził się w dniu (...), a zatem prawo do emerytury należało przyznać od dnia 1 maja 2014 r. tj. od dnia spełnienia wszelkich warunków określonych cytowanymi przepisami, czyli od miesiąca złożenia wniosku o świadczenie. Dlatego Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., zmienił zaskarżoną decyzję i orzekł jak w sentencji.

Powyższy wyrok w całości zaskarżył organ rentowy, zarzucając:

- naruszenie prawa materialnego, a w szczególności art. 184 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o e.r.f.u.s. poprzez ustalenie, że odwołujący się udowodnił dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia uprawniający do przejścia na emeryturę w powyższym trybie;

- naruszenie prawa procesowego - art.233 k.p.c. wskutek przekroczenia zasad swobodnej oceny dowodów poprzez dokonanie ustaleń nie mających faktycznego uzasadnienia w zebranych materiale dowodowym.

Apelujący na wstępie podniósł, iż warunek udowodnienia 15-letniego wymiaru pracy w szczególnych warunkach został spełniony po zaliczeniu wnioskodawcy dalszego okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej tj. okresu po 31.12.1974r. do 15.04.1976r. i w tym zakresie nie zgłasza zastrzeżeń do wyroku przyjmując, że łącznie daje to okres co najmniej 15 wymaganych przepisem lat.

W ocenie strony skarżącej wnioskodawca nie posiada natomiast łącznego 25-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, gdyż wykonywana przez niego praca przy prowadzeniu przez osobę obcą gospodarstwa rolnego, nie jest pracą w rozumieniu art. 10 ust 1 pkt 3 ustawy emerytalnej. W myśl art. 10 ustawy emerytalnej przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe:

- 1) okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki,
- 2) przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia,
- 3) przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia,

jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

Zgodnie z art. 233 k.p.c. § 1 Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Przedłożone dowody potwierdzają, że być może w okresie przerwy wakacyjnej przypadającej od 21.06.1972r. do 31.08.1972r. wnioskodawca spędzał ten czas w gospodarstwie rolnym należącym do rodziców kolegi i pomagał im grzecznościowo w pracach polowych, ale jego praca z pewnością nie miała charakteru stałego i nie była istotna z punktu widzenia prowadzenia tego gospodarstwa. Gospodarzami gospodarstwa byli dorośli obcy dla wnioskodawcy ludzie, którzy mieli własne dzieci - syna i starszą córkę. Gospodarstwo to bez udziału wnioskodawcy funkcjonowało w pozostałej części roku. Odwołujący się przy okazji spędzanych wakacji, może i wykonywał pewne polecone mu czynności, mające charakter doraźnej i zwyczajowo przyjętej w czasie nasilenia prac polowych pomocy. Dodać trzeba, iż materiał dowodowy nie potwierdza, aby wnioskodawca w czasie prac żniwnych oraz innych prac polowych, wykonywał pracę jako osoba zatrudniona w przedmiotowym gospodarstwie.

Niezależnie od powyższego istotniejszą kwestią jest pominięcie przez sąd faktu, iż wnioskodawca nie był osobą bliską rolnikowi i nie zamieszkiwał na terenie gospodarstwa rolnego (przebywał tam czasowo w przerwie wakacyjnej podczas letniego wypoczynku).

Przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno-rentowych okresów pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy, przypadających sprzed objęcia rolników obowiązkiem opłacania składki na rolnicze ubezpieczenie społeczne domowników czyli przed dniem 1 stycznia 1983 r., przesądza wystąpienie dwóch okoliczności, a mianowicie: wykonywanie czynności rolniczych powinno odbywać się zgodnie z warunkami określonymi w definicji legalnej "domownika" (art. 6 pkt 2 ustawy z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników) oraz czynności te muszą być wykonywane stale i w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy. Zgodnie z zapisem ustawowym przez domownika rozumie się osobę bliską rolnikowi, która ukończyła 16 rok życia oraz pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie. Tego warunku z pewnością wnioskodawca nie spełnił (por. wyrok SN z dn. 18.09.2014r. sygn. akt I UK 17/14 , wyrok SN z

dn. 17.02.2011 r. sygn. akt III UK 70/10 , a także wyrok S.A. w Rzeszowie z dnia 3.07.2014r. sygn. akt III AUa 184/14 i S.A. w K. z dnia 24.09.2014r. sygn. akt III AUa 1028/14).

Zdaniem apelującego przedmiotowy wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi narusza przepis prawa materialnego, czyli art. 10 ustawy emerytalnej, gdyż wnioskodawca nawet pracując we wskazanym gospodarstwie rolnym, nie może być traktowany jak domownik nie będąc osobą bliską dla rolnika oraz narusza przepis prawa procesowego czyli art. 233 k.p.c., gdyż zgromadzony materiał dowodowy został oceniony w sposób całkowicie dowolny poprzez dokonane ustalenie, że wykonywana w okresie wakacyjnym praca u rodziców kolegi była stała i istotna z punktu widzenia funkcjonowania prowadzonego przez nich gospodarstwa rolnego. Konsekwencją powyższego jest brak możliwości zaliczenia spornego okresu do stażu ubezpieczonego wnioskodawcy, który tym samym nie udowodnił wymaganego do przyznania świadczenia kresu składkowego i nieskładkowego.

W konkluzji swojego stanowiska apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W odpowiedzi na apelację ubezpieczony wniósł o jej oddalenie. Wskazał nadto , że cierpi na zaawansowaną i postępującą chorobę nowotworową z przerzutami do kości oraz nie ma środków na leczenie. Jest osobą trwale i całkowicie niezdolną do pracy bez prawa do świadczeń rentowych (pismo procesowe-k.57, dowody medyczne-k.8,9, orzeczenie i decyzja ZUS-k.10-11 akt sprawy).

W toku postępowania przed Sądem apelacyjnym dopuszczono dowód z zeznań dwóch świadków W. K. (1) i J. O. (2) na okoliczność charakteru stosunku prawnego łączącego wnioskodawcę i właścicieli gospodarstwa rolnego oraz warunków pracy w tym gospodarstwie w spornym okresie (dowód: przesłuchanie W. K.- 1:16-14:19 min. oraz J. O. (2)- 14:19-23:48 min. na płycie CD-k.92 akt sprawy).

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja organu rentowego nie jest uzasadniona.

W niniejszej sprawie ubezpieczony domagał się ustalenia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym po ukończeniu 60 roku życia. Zgodnie z treścią art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t.: Dz.U. z 2015r., poz.748 ze zm.) ubezpieczeni urodzeni, jak wnioskodawca, po dniu 31 grudnia 1948 r., uzyskują prawo do emerytury po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32 u.e.r.f.u.s., jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym (tj. 15 lat) oraz mają niezbędny okres składkowy i nieskładkowy, o którym stanowi art. 27 ustawy, tj. 25 lat dla mężczyzn. Niezbędnym warunkiem jest również nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa (niesporne).

Organ rentowy odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury w niższym wieku z powodu nieudowodnienia wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego w wymiarze co najmniej 25 lat oraz braku wymaganego 15-letniego stażu pracy w szczególnych warunkach . Wg wyliczeń ZUS ubezpieczony na dzień 1 stycznia 1999r. udowodnił 24 lata, 9 miesięcy i 29 dni okresów składkowych i nieskładkowych oraz 14 lat , 3 miesiące i 26 dni pracy w szczególnych warunkach. Apelujący nie kwestionował ustaleń Sądu pierwszej instancji co do zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach całego okresu zasadniczej służby wojskowej od 24 kwietnia 1974r. do 15 kwietnia 1976r. (a nie – jak w zaskarżonej decyzji do 31 grudnia 1974r.) i dlatego w tej części Sąd Apelacyjny podzielił w całości ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji bez potrzeby ich szczegółowej analizy. W świetle zarzutów apelacji nie ma zatem sporu co do tego , że ubezpieczony spełnił na 1 stycznia 1999r. warunek co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. W rezultacie spór w sprawie został ograniczony do oceny wskazanego przez wnioskodawcę, jako okresu składkowego uzupełniającego staż pracy, okresu pracy w gospodarstwie rolnym (...) małż. O. od 21 czerwca do 31 sierpnia 1972r. Przeprowadzone uzupełniające postępowanie dowodowe przed Sądem Apelacyjnym potwierdziło w całości ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy co do rodzaju i charakteru

pracy wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym małż. O. w trakcie wakacji szkolnych w roku 1972. Jak wynika z zeznań dwóch obcych świadków: J. O. (3) (syna małż.O.) i W. K. (1) (sąsiada małż.O.), przez całe wakacje 1972r. wnioskodawca mieszkał w gospodarstwie rolnym (...), w ogóle nie jeździł do domu. Ojciec wnioskodawcy ustalił z J. O. (1) , że będzie pomagał w pracach rolniczych w zamian za utrzymanie. Jak wynika z zeznań J. O. (2), rodzice nie płacili wnioskodawcy za pracę ale zdarzało się , że ojciec dawał jemu i wnioskodawcy jakieś drobne pieniądze w soboty. Świadkowie w całości potwierdzili ustalenia Sądu Okręgowego co do powierzchni i charakteru gospodarstwa rolnego małż. O. , jak też rodzaju prac wykonywanych przez wnioskodawcę. Gospodarstwo rolne o pow. około 5 ha (wg ewidencji gruntów-4,94 ha) obejmowało hodowlę drobiu , trzody chlewnej na własne potrzeby, 2-3 krowy i konia. Uprawiano pomidory polne, miętę, ziemniaki, zboża i łąki. Wnioskodawca wykonywał wszystkie prace polowe , w tym przy żniwach , sianokosach, przy odchwaszczaniu i podwiązywaniu mięty, zajmował się też wyganianiem krów na pole, przewiązywaniem ich w ciągu dnia. Jak wynika z zeznań świadków, w gospodarstwie pracowała głównie pani O., jej syn i pomagał mąż, który miał 62 lata, ale z powodu pobytu w czasie okupacji w obozie i na robotach miał kłopoty ze zdrowie. Poruszał się o lasce. Starsza córka w tym czasie była już mężatką i mieszkała nad morzem. Nie miała możliwości pracy w gospodarstwie rolnym rodziców. Świadkowie zgodnie zeznali , że wnioskodawca pracował codziennie średnio 6-7 godzin, do 8 godzin. J. O. (2) wyjaśnił, że w sezonie prac polowych, kiedy przebywał w gospodarstwie wnioskodawca, pracowali od około 7.00 rano do południa z przerwą w godzinach południowych oraz później po południu. W rezultacie uzupełnione postępowanie dowodowe w całości potwierdziło ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy. Co za tym idzie, po uzupełnieniu materiału dowodowego, bezzasadny okazał się zarzut naruszenia przez Sąd pierwszej instancji art.233§1 k.p.c. przez dokonanie ustaleń faktycznych niemających uzasadnienia w zebranych materiale dowodowym. Ustalając powyższe okoliczności w oparciu głównie o zeznania samej strony, potwierdzone pisemnym oświadczeniem K. O., Sąd Okręgowy ostatecznie ustalił stan faktyczny zgodnie z zeznaniami dwóch obcych świadków, przesłuchanych na etapie postępowania przed Sądem Apelacyjnym. Przytoczony wyżej stan faktyczny wynikający wprost z zeznań ww. świadków, zgody z ustaleniami Sądu pierwszej instancji, należało ocenić pod kątem jego zgodności z przesłankami art.10 ust.1 pkt 3 ustawy o e.r.f.u.s. W myśl powołanego przepisu, przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

Aby rozstrzygnąć zarzut apelacji naruszenia prawa materialnego: art. 184 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o e.r.f.u.s. przez błędne zakwalifikowanie ww. opisanej pracy wnioskodawcy w okresie wakacji , jako spełniającej przesłanki z cyt.art.10 ust.1 pkt 3 ustawy o e.r.f.u.s., należało dokonać wykładni przepisu celem ustalenia warunków koniecznych do uwzględnienia pracy w gospodarstwie rolnym, jako okresu uzupełniającego, zrównanego przez ustawodawcę z okresami składkowymi wymienionymi w art.6 ustawy o e.r.f.u.s. W świetle jednolitego orzecznictwa nie budzi wątpliwości, że do okresów składkowych można zaliczyć tylko te okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r., w których praca była wykonywana w ilości odpowiadającej co najmniej połowie pełnego wymiaru czasu pracy. Orzecznictwo podkreśla też, że praca ta ma mieć charakter ciągły, co oznacza nastawienie ubezpieczonego na stałe świadczenie pracy w gospodarstwie rolnym (gotowość do jej świadczenia, dyspozycyjność) i odpowiadającą temu nastawieniu niezmienną możliwość skorzystania z jego pracy przez rolnika, a negatywną przesłanką staje się doraźna pomoc w wykonywaniu typowych obowiązków domowych, czy wykonywanie w gospodarstwie rolnym prac o charakterze dorywczym, okazjonalnie i w wymiarze niższym od połowy pełnego wymiaru czasu pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 marca 2010 r., II UK 305/10; z dnia 4 października 2006 r., II UK 42/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 292 oraz z dnia 10 maja 2000 r., II UKN 535/99, OSNP 2001 Nr 21, poz. 650). Odnośnie pracy w trakcie wakacji szkolnych, orzecznictwo od lat przyjmuje, że - choćby praca ta stanowiła tylko udział (pomoc) w wykonywaniu typowych obowiązków domowych, zwyczajowo wymaganych od dziecka będącego członkiem rolniczej wspólnoty rodzinnej - należy zaaprobować stanowisko, że z uwagi na stosunkowo długi, ciągły i ustabilizowany czas jej wykonywania (trwający jednak ponad dwa miesiące w każdym roku kalendarzowym), spełnia ona kryteria wystarczające do uwzględnienia w pracowniczym stażu

emerytalnym (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2000 r., II UKN 155/00, OSNAPiUS 2002 Nr 16, poz. 394 oraz z dnia 3 czerwca 2014 r., III UK 180/13, niepublikowany).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt poczynionych w niniejszej sprawie ustaleń faktycznych należy przyjąć, że Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że w ww. okolicznościach praca wnioskodawcy w czasie wakacji szkolnych w 1972r. spełniała powołane wyżej kryteria. Niewątpliwie wnioskodawca miał możliwość wykonywania pracy rolniczej stale, był dyspozycyjny, ponieważ przez cały sporny okres zamieszkiwał na terenie gospodarstwa. Z zeznań świadków wynika też, że pracował codziennie przez około 6-7 godzin i dłużej. Jest to tym bardziej wiarygodne, że okres jego pobytu w gospodarstwie przypadł na sezon wzmożonych prac polowych – żniwa, omloty, sianokosy, prace przy uprawie mięty, pomidorów. Jednocześnie świadkowie podali, że gospodarstwo nie było zmechanizowane, rolnicy posiadali tylko konną kosiarkę i stąd większość prac polowych była wykonywana ręcznie, co niewątpliwie było czasochłonne. Z zeznań dwóch świadków wynika też, że w gospodarstwie tym pracowali tylko rodzice i syn w wieku ubezpieczonego, przy czym ojciec ze względu na stan zdrowia nie brał udziału w części prac polowych, a matka zajmowała się pracami głównie w domu i w obejściu. Logicznym i zgodnym z zasadami doświadczenia życiowego jest zatem, że w tych okolicznościach praca drugiego dorosłego mężczyzny (obok syna rolników) stanowiła istotny wkład w prowadzenie gospodarstwa rolnego w tamtym czasie w okresie wzmożonych prac polowych. Jednocześnie wszystkie te osoby, w tym ubezpieczony utrzymywali się wówczas tylko z dochodów z gospodarstwa rolnego. J. O. (2) zeznał, że wnioskodawca przez całe wakacje mieszkał u jego rodziców i pozostawał na ich utrzymaniu we wspólnym gospodarstwie domowym.

W tym miejscu pozostaje do rozstrzygnięcia ostatnia, ale w kontekście zarzutów apelacji zasadnicza kwestia, czy uwzględnienie okresu pracy rolniczej na podstawie art.10 ust.1 pkt 3 ustawy o e.r.f.u.s. jest możliwe tylko w przypadku, kiedy ubezpieczony spełnia jednocześnie kryterium „domownika”. A jeżeli tak, czy wystarczy, że ubezpieczony spełnia warunki „domownika” z art.2 pkt 2 ustawy z 14 grudnia 1982r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (j.t.Dz.U. z 1989r., Nr24, poz.133 ze zm.), czy też koniecznym jest spełnienia warunków wskazanych w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t. Dz.U. z 2015r., poz.704).

Jak podkreślił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 18 września 2014r., w sprawie I UK 17/14, „należy zachować daleko posuniętą ostrożność w przenoszeniu kryteriów objęcia ubezpieczeniem domowników rolnika na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników na art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Przepis art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach nie jest bowiem wyraźnie adresowany do osób objętych ubezpieczeniem społecznym z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym (domowników), ani do osób zatrudnionych w gospodarstwie rolnym na podstawie umowy o pracę (pracowników); reguluje kwestie stażu emerytalnego wymaganego od innych ubezpieczonych niż rolnicy. Prawidłowa wykładnia art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach wymaga zatem gotowości (dyspozycyjności) do wykonywania pracy we wskazanym wyżej rozumieniu.” Sąd Apelacyjny w obecnym składzie podziela w całości powyższe stanowisko, jak też argumentację zawartą w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 6 marca 2014r., III AUa 613/13, LEX nr 1451675, że „za przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym wymienione w art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o e.r.f.u.s. uważa się okresy wykonywania pracy na takich warunkach, jakie po tym dniu dawały podstawę do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników.” Pogląd ten jest zbieżny ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z dnia 3 lipca 2001 r. (II UKN 466/00, OSNP 2003/7/186). W uzasadnieniu wyroku Sąd Najwyższy wskazał, że przepis art. 5 ustawy z 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) pozwalał na uwzględnienie okresów ubezpieczenia społecznego rolników, obejmującego również domowników, a także okresów prowadzenia gospodarstwa rolnego i pracy w nim domowników rolnika, przypadających w czasie, kiedy nie funkcjonowało ubezpieczenie społeczne rolników. Przepis nie zawiera definicji prowadzenia gospodarstwa rolnego (na przykład w zakresie jego obszaru) ani definicji pracy w gospodarstwie rolnym. Jednakowe traktowanie okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z okresami, kiedy ubezpieczenie to nie funkcjonowało, oznacza, że przepis dotyczy prowadzenia gospodarstwa rolnego i pracy w nim na takich zasadach, na jakich zostało ono objęte ubezpieczeniem społecznym rolników. W przepisach regulujących ubezpieczenie społeczne rolników należy szukać

definicji gospodarstwa rolnego, osoby prowadzącej gospodarstwo rolne i osoby wykonującej pracę w gospodarstwie rolnym. Za wymienione w art. 5 pkt 2 przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym, uważa się okresy wykonywania pracy na takich warunkach, jakie po dniu 1 stycznia 1983 r. dawałyby podstawę do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 10 października 2006 r. (I UK 73/06, O.: L.) wskazał, że "praca w gospodarstwie rolnym przed 1 stycznia 1983 r. dotyczy przede wszystkim domowników rolnika, którzy przed wskazaną wyżej datą nie byli objęci ubezpieczeniem. Dla dokonania prawidłowej wykładni art. 10 ust. 1 pkt 3 powołanej ustawy zasadnicze znaczenie ma okoliczność, iż obowiązek opłacania składki za domowników rolnika, pracujących w prowadzonym przez niego gospodarstwie, wprowadzony został dopiero ustawą z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin. Celem ustawodawcy było stworzenie możliwości zaliczania do stażu ubezpieczeniowego uzupełniająco okresów pracy (w gospodarstwie rolnym) domowników przed 1 stycznia 1983r. W przeciwnym razie kategoria tych osób pozbawiona byłaby prawa do świadczenia (z tytułu powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych) za pracę w gospodarstwie rolnym przed 1 stycznia 1983 r., natomiast po tej dacie prawo to by im przysługiwało. Zaliczenie tego okresu pracy jako okresu składkowego mimo braku opłacenia składek ubezpieczenia rolniczego pozwoliło tę kategorię ubezpieczonych traktować jednakowo przed, jak i po wejściu w życie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (1 stycznia 1983r.). Identyczne stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z dnia 24 sierpnia 2012 r., III AUa 59/12, L.. Sąd Apelacyjny podzielił powyższe stanowiska. W rezultacie tych rozważań należy uznać, że art.10 ust.1 pkt 3 ustawy o e.r.f.u.s. obejmuje również okresy pracy w gospodarstwie rolnym przypadające przed 1 stycznia 1983r. takiego ubezpieczonego, który spełniał cechy domownika rolnika w rozumieniu ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin z dnia 14 grudnia 1982 r. , mimo iż nie może być uznany za domownika w myśl obecnie obowiązującego art.6 pkt 2 ustawy o u.s.r. Zgodnie z treścią art. 2 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin z dnia 14 grudnia 1982 r. za domowników uważani byli członkowie rodziny rolnika i inne osoby pracujące w gospodarstwie rolnym, jeżeli pozostawały we wspólnym gospodarstwie domowym z rolnikiem, ukończyły 16 lat, nie podlegały obowiązkowi ubezpieczenia na podstawie innych przepisów, a ponadto praca w gospodarstwie rolnym stanowiła ich główne źródło utrzymania. Definicja domownika zawarta w art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników dotyczy tylko osób bliskich rolnika wymaga zamieszkiwania z rolnikiem lub w bliskim sąsiedztwie i stałej pracy w gospodarstwie rolnym. W niniejszej sprawie prawidłowe ustalenia faktyczne prowadzą do wniosku , że ubezpieczony, który dla rolników nie był osobą bliską tylko znajomym (a zatem nie spełnia cech domownika z art.6 pkt 2 ustawy z 1990r.) , ale w spornym okresie pracy w ich gospodarstwie rolnym zamieszkiwał z nimi, pozostawał na utrzymaniu rolników we wspólnym gospodarstwie domowym, a praca w tym gospodarstwie stanowiła jego główne źródło utrzymania, spełnia warunki domownika przewidziane w art.2 pkt 2 cyt. ustawy z 14 grudnia 1982r. Jednocześnie okoliczności wykonywanej pracy – bez ustalonego wynagrodzenia, bez określenia czasu pracy i zakresu obowiązków, na rzecz znajomych w zamian za utrzymanie – nie wykazują cech charakterystycznych dla umowy o pracę. Jeżeli tak , nie ma przeszkód, aby w ustalonych wyżej okolicznościach przyjąć , że praca wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym w spornym okresie spełnia przesłanki z art.10 ust.1 pkt 3 ustawy o e.r.f.u.s., co uzasadnia uwzględnienie okresu 2 miesięcy i 9 dni , jako okresu uzupełniającego do ustalonych przez organ rentowy 24 lat, 9 miesięcy i 29 dni okresów składkowych i nieskładkowych. W konsekwencji ubezpieczony spełnił wszystkie przesłanki z powołanego wyżej art.184 i art.32 ustawy o e.r.f.u.s. konieczne do nabycia emerytury w niższym wieku .

Mając na względzie, że zaskarżony wyrok odpowiada prawu i oparty został na niewadliwych ustaleniach faktycznych, a wywiedziona apelacja nie zawierała usprawiedliwionych zarzutów, Sąd Apelacyjny oddalił apelację, orzekając na podstawie wyżej wskazanych przepisów prawa materialnego i na zasadzie art. 385 k.p.c.